

Verslag vergadering Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit ERM d.d. 16 oktober 2025

Deze vergadering was gecombineerd met een locatiebezoek. We waren te gast bij de Cereolfabriek (<https://www.cereolfabriek.nl/>) in Utrecht.

Aanwezig: Christian Braak (secretaris, ERM)
Isja Finaly (Federatie Instandhouding Monumenten – FIM; Ver. Hendrik de Keyser)
Michiel van Hunen (RCE)
Rients Anne Slotema (Federatie Grote Monumentengemeenten – FGM; gemeente Leiden)
Joop Heijdra (Provincies; Prov. Gelderland)
Gert Tutert (Private Opdrachtgevers; SBKG)
Monica Alkemade (Certificerende Instellingen; Hobéon)
Julia Hennig (Raad voor Vastgoed Rijksoverheid; Rijksvastgoedbedrijf)
Joachim van Assema (Vakgroep Restauratie; Holleman & Zn Santpoort)
Marije Wolfswinkel (platform gespecialiseerde aannemers)
Leon de Jonge (Provincies; Prov. Gelderland)
Anne Marij Postel (Stichting ERM)
Jasmijn Bos (Stichting ERM)
Felix Kusters (Stichting ERM)
Ramon Pater (VAWR)
Ferdinand Wieman (Onderhoud.nl)
Gerard Scholten (o.a. adviseur ERM)

Afwezig: Rob van Hees (voorzitter; via Teams)
Jacqueline van Dam (Ver. Architecten Werkzaam in de Restauratie, VAWR)
Nada Clare Miedema (Restauratoren; ICON)
Erik-Jan de Bont (Komo)

1. Opening, vaststellen agenda en mededelingen

In verband met ziekte van *Van Hees* zit *Hennig* de vergadering voor. *De Jonge* is aanwezig als beoogd opvolger van *Heijdra*.

Braak benoemt dat wat ter tafel komt soms vertrouwelijke informatie bevat. De leden van het CCvD wordt gevraagd een geheimhoudingsverklaring te ondertekenen.

De agenda wordt vastgesteld.

2. Opvolging van Berrie Endevoets door Marije Wolfswinkel

Endevoets was lid van het CCvD namens het Platform Gespecialiseerde Aannemers (GA-Platform). Als opvolger is voorgedragen *Marije Wolfswinkel*, ERM-gecertificeerd Glazenier. Het bestuur van Stichting ERM heeft op 18 september jl. ingestemd met deze voordracht, waarmee *Wolfswinkel* formeel is benoemd als lid van het CCvD van Stichting ERM. Het CCvD heet haar van harte welkom.

3. Verslag van de bijeenkomst van het CCvD op 17 april 2025 + actielijst

Bij het verslag zijn geen opmerkingen. Deze wordt vastgesteld. In de actielijst wordt URL 4000 genoemd. Dit moet URL 4009 zijn. Gevraagd wordt in de verslaglegging en actielijst de regelingen ook met naam te vermelden.

4. Actualisatie BRL 1000 Erkend Restauratie-architectenbureau

In het afgelopen jaar is gewerkt aan een update van BRL 1000 Erkend Restauratie-architectenbureau. Dit als pilot voor het meer toegankelijk maken van ERM-richtlijnen. Uitgangspunt was het meer toegankelijk maken van de richtlijn op verschillende vlakken:

1. het meer inzichtelijk maken van het auditproces;
2. het verminderen van de administratieve last voor (aspirant)gecertificeerden;
3. het verlagen van kosten voor (vooral kleinere) bureaus;
4. het opschonen van de richtlijn wat betreft overtollige informatie.

Hieraan werkten mee Ramon Pater (VAWR, Vereniging van Architecten Werkzaam in de Restauratie), Bas Reijnen/Jose Koot en Monica Alkemade (Hobéon), en Christian Braak en Anne Marij Postel (ERM).

Deze conceptversie is voor inspraak voorgelegd van 1 juni tot 1 juli 2025. Hierop zijn van 4 partijen reacties ontvangen. Deze reacties zijn door de commissie (VAWR, Hobéon en ERM) beoordeeld en verwerkt, en het resultaat wordt nu voorgelegd aan het CCvD.

Ramon Pater (VAWR) licht ter plekke toe.

Het CCvD is positief over het resultaat. Gevraagd wordt om nog enkele tekstuele aanpassingen, die zullen worden verwerkt door *Postel*.

Pater en Hobéon worden bedankt voor hun inspanningen.

Besluit:

- Het CCvD stemt in met de meest recent voorgedragen versie van BRL 1000, met nog enkele tekstuele aanpassingen.
- Het CCvD geeft het ERM-team mandaat om samen met Hobéon te komen tot een geschikte ingangsdatum.

5. URL 4015 Beglazing met vlakglas in monumenten

Naar aanleiding van de inspraakronde, overleg met een van de insprekers en ruggespraak met het CCvD heeft de (kleine) Begeleidingscommissie (BC) het concept van deze uitvoeringsrichtlijn aangepast. Deze aangepaste versie wordt nu besproken.

Voorzitter van de BC Ron Spaan heeft een notitie opgesteld waarin hij het proces van de totstandkoming van de definitieve versie nog een keer uiteenzet. Deze notitie wordt door het CCvD ter kennisgeving aangenomen. Spaan stelt: 'De ontwikkelingen van technieken, materialen en inzichten voor het verduurzamen van monumenten volgen zich nu in hoog tempo op, daarom is afgesproken om op kortere termijn van ca. 1-1,5 jaar de URL 4015 weer tegen het licht te houden en hierop te toetsen.' Belangrijk hierbij is natuurlijk wel om te melden dat dit streven onder voorbehoud is van beschikbare middelen en dekking.

Het CCvD concludeert dat het onverstandig is om publicatie verder uit te stellen; het veld wacht al lang op vaststelling. Het is niet mogelijk iedereen tevreden te stellen. Het voorstel om op korte termijn de richtlijn te evalueren, wordt omarmd.

Er worden enkele tekstuele aanpassingen aangegeven die door *Postel* zullen worden verwerkt.

Besluit:

- Het CCvD stemt in met de definitieve vaststelling van URL 4015 Beglazing met vlakglas in monumenten
- Het CCvD geeft het ERM-team mandaat om samen met de betrokken CI's te komen tot een geschikte ingangsdatum.

6. Verzoek Onderhoud.NL om URL 4009 te splitsen

Tijdens de vergadering van 17 april jl. is het verzoek van Onderhoud.NL om de URL 4009 *Historisch schilderwerk* te herzien en mogelijk te splitsen besproken. Kern van het verzoek was: Onderhoud.NL ziet dat er een groot verschil is tussen 'restauratie' en 'onderhoud'. Circa 20% van het werk betreft restauratief werk / speciale technieken, maar het overgrote deel (80%) betreft regulier onderhoudsschilderwerk op een monumentale ondergrond. De meeste ERM-gecertificeerde bedrijven houden zich vooral bezig met 'onderhoud'. Hierdoor lijkt het voor opdrachtgevers (bijvoorbeeld RCE) dat ERM-gecertificeerde schildersbedrijven ook echte 'Restauratieschilders' zijn. Dat is niet het geval. Om meer helderheid richting de markt te krijgen en verwarring te voorkomen stelt onderhoud.NL voor om de URL 4009 'Historisch schilderwerk' op te splitsen in bijvoorbeeld URL 4009 A 'Onderhoud schilderwerk' en URL 4009 B 'Restauratieschilderwerk'. Het CCvD gaf tijdens de vorige vergadering aan dat voor een weloverwogen besluit meer argumentatie en onderbouwing vanuit het veld nodig is. Ferdinand Wieman (Onderhoud.NL) en Gerard Scholten (o.a. adviseur ERM) lichten het voorstel voor splitsing nu mondeling toe.

Onderhoud.NL heeft een enquête uitgezet bij de achterban voor een kleine inventarisatie. In 5 jaar tijd is het aantal gecertificeerden toegenomen van 15 naar 37 bedrijven. Hiervan hebben er 25 gereageerd op de enquête. De meesten daarvan zien voordeel van differentiatie bij certificering. 70% van de geënquêteerden zou voor beide certificaten gaan, dit mogelijk na bijscholing van de werknemers.

Er is behoefte om begripsverwarring te voorkomen, ook naar opdrachtgevers. De bedrijven gespecialiseerd in historisch schildertechnieken willen zich meer als zodanig kunnen profileren. En de onderhoudsschilders beschikken niet allen over de restauratieve technieken. Bij voorkomende gespecialiseerde werken worden regelmatig ZZP-ers ingezet.

Overigens zet 70% ook glas in monumenten, waardoor voor hen ook de URL 4015 Vlakglas relevant is.

Braak stelt voor toe te werken naar een uitvoeringsrichtlijn 4009 voor schilderwerk aan monumenten, waarbij een afzonderlijke module voor ook bijzondere technieken (restauratieschilderwerk) wordt aangeboden (binnen dezelfde richtlijn). Dit zou technisch/redactioneel niet te veel aanpassing hoeven vergen. Het CCvD ondersteunt dit. In 2026 wordt hiertoe een projectplan voorgelegd.

Besluit

- Het CCvD vraagt het team ERM in 2026 een projectplan op te stellen voor differentiatie binnen URL 4009 tussen schilderwerk voor onderhoud aan monumenten en een aanvullende module voor restauratieve technieken, en te zoeken naar financiële dekking om dit mogelijk te maken.

7. Behandeling klacht

In juli 2025 is door een ERM-gecertificeerd bedrijf een klacht ingediend. De klacht is formeel door ERM ontvankelijk verklaard en conform de klachtenprocedure in behandeling genomen, waarop hoor en wederhoor heeft plaatsgevonden. De klacht is vervolgens volgens procedure afgehandeld en er zijn punten tot verbetering afgesproken.

Besluit:

- Het CCvD stelt vast dat de klacht gegrond is.
- Het CCvD stelt vast dat verbetermaatregelen zijn genomen.

8. Rapportage Praktijkonderzoek Bouwfysische aspecten isoleren woonhuismonumenten

Op 27 januari 2025 heeft het CCvD gesproken over het Praktijkonderzoek Bouwfysische aspecten isoleren woonhuismonumenten, terwijl de inhoudelijke kant van dit project eigenlijk al voor ERM was afgerond. Het onderzoek is door ERM uitgevoerd in opdracht van Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE). Aanvullend is door RCE nog aanvullend onderzoek gedaan (laten uitvoeren van bouwfysische berekeningen) en is het rapport aangevuld met tekstdelen over bouwfysische berekeningen. Het CCvD concludeerde op 27 januari dat ERM aan het RCE adviseert om terughoudend te zijn met het uitbrengen van deze publicatie. Het CCvD ziet het onderzoek vooral als basis om te komen tot verder onderzoek. Het CCvD heeft aan Felix Kusters (adviseur ERM) gevraagd deze opvatting over te brengen aan opdrachtgever RCE. In deze vergadering bespreekt het CCvD de procesmemo die Kusters hierover heeft opgesteld. Ook gaat hij in op de reactie van RCE hierop. Kusters is aanwezig om vragen te beantwoorden. Kusters meldt dat het RCE het onderzoek ziet als een testcase, maar het resultaat wel wil publiceren. Er hebben nog wat kleine aanpassingen plaatsgevonden. Hij zegt ter vergadering toe dat in de samenvatting nog wordt aangegeven dat de berekeningen een momentopname betreffen en dat parameters omtrent (intensiteit van) gebruik niet zijn meegenomen. Ook zal in de ondertitel worden opgenomen dat dit een vooronderzoek betreft. Het CCvD pleit ervoor dat het rapport beschikbaar is voor de specialist, maar niet voor een willekeurige belangstellende. Ook te publiceren zonder logo van Stichting ERM.

Besluit:

- Het CCvD neemt kennis van de definitieve versie van de rapportage Bouwfysische aspecten isoleren woonhuismonumenten en geeft Kusters nog enkele aanbevelingen mee wat betreft afhandeling.

9. RestauratorenRegister, Advies uit de Commissie opleidingen en nascholing Restauratoren Register

De Commissie opleidingen en nascholing adviseert het CCvD Restauratiekwaliteit over de relevantie van opleidingen en relevantie van cursussen bij het aantonen of onderhouden van kennis in het kader van de registratie voor het RestauratorenRegister. Op basis van het advies van de Commissie en besluitvorming door het CCvD kan een opleiding worden geplaatst op de 'Lijst door het CCvD Restauratiekwaliteit erkende opleidingen Restauratoren Register.' De van door het CCvD erkende opleidingen staat op www.restauratorenregister.nl. Deze lijst wordt regelmatig geactualiseerd.

De commissie Opleidingen heeft op verzoek het curriculum van Ba en Ma Technology Arts & Sciences TH, Köln beoordeeld. De commissie adviseert om deze te erkennen voor toelating kennisvereiste Restauratoren Register. Verzocht wordt de volledige naam van deze opleidingen te vermelden op de website.

Besluit:

- Het CCvD stemt in met de erkenning van de door de commissie goedgekeurde opleidingen.

10. Korte terugkoppeling bestuursvergadering Stichting ERM op 18 september 2025

Braak licht een en ander mondeling toe. Het bestuur heeft een begroting en activiteitenplan goedgekeurd over 2026. Voor 2026 blijft een bescheiden budget over. Er wordt gezocht naar aanvullende financiering, onder meer wat betreft het versnellen van de uitvoering van de richtlijn voor verduurzaming.

In 2026 zullen voor verschillende nieuwe projecten projectplannen worden voorgelegd. ERM is hoopvol dat voor de periode na 2026 opnieuw financiering kan worden verkregen. Het concept van het rapport 'Verkenning en actieplan 'Samen, anders kan het niet' over arbeidsmarktperspectieven is onder embargo voorgelegd aan het CCvD. Dit wordt begin december aangeboden aan RCE, waarvoor een bijeenkomst wordt georganiseerd. Op de achtergrond wordt met diverse partijen gewerkt aan het bundelen van krachten

11. Mededelingen en rondvraag

Kusters meldt dat er twijfel is over het vermelden van een specifiek isolatieproduct in een van de infobladen op de website van ERM, omdat dit product niet reversibel is toe te passen. Het CCvD vraagt om op de website op te nemen: 'niet-reversibele materialen zijn niet opgenomen'.

12. Afsluiting van de vergadering

De vergadering wordt gesloten. Hierna volgde een lunch in de Cereolfabriek en een inspirerende rondleiding + toelichting door Sietse van der Spuij (BOEi), waarvoor dank!